

Základní škola Moravská Třebová, Palackého 1351, okres
Svitavy

Školní program proti šikanování

Školní rok 2017/2018

Zpracovala: Mgr. Vladimíra Schmidtová, Mgr. Ivana Štěpařová
metodičky prevence

Úvod

Šikanování je velmi nebezpečná forma násilí. Ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá. Tam, kde se vyskytuje, dochází obvykle ke ztrátě pocitu bezpečí žáků. Pocit bezpečí každého jedince a jeho začlenění do kolektivu třídy a školy je základní podmínkou pro vytváření produktivního prostředí a dobrého sociálního klimatu třídy a školy. Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, mezi žáky a učiteli. I dobré vztahy mezi školou a rodinami žáků hrají ve tvorbě pozitivního klimatu školy velkou roli.

Dokumenty k prevenci šikanování:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č. j. 21291/2010-28

Obsah:

1. Předmět
2. Vymezení základních pojmů
 - 2.a/ Šikanování
 - 2.b/ Verbální šikana
 - 2.c/ Fyzická šikana
 - 2.d/ Smíšená šikana
3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků
 - 3.a/ Odpovědnost školy a ochrany zdraví žáků
 - 3.b/ Odpovědnost pedagogického pracovníka
4. Prevence proti šikanování
 - 4.a/ Školní vzdělávací program
 - 4.b/ Systém primární prevence rizikového chování
 - 4.c/ Systém dalšího vzdělávání školy
 - 4.d/ Informování pedagogických pracovníků
 - 4.e/ Systém úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně
 - 4.f/ Školní řád
 - 4.g/ Spolupráce se specializovanými institucemi
 - 4.h/ Krizová telefonní linka k šikaně
5. Krizový plán a postupy řešení šikanování
 - Postup pedagogického pracovníka a ředitele školy
 - Vyšetřování šikany
 - Spolupráce se specializovanými institucemi a Policí ČR
 - Postup rodičů při podezření na šikanování

1. Předmět

Tento Program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a spolupracujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se hlavně na prevenci šikanování a naznačuje postupy řešení v případě, že se ve škole šikana objeví.

Je určen pedagogickým pracovníkům školy, ale i nepedagogickým pracovníkům, dále rodičům a našim žákům. Tento program je zpracován jako součást Minimálního preventivního programu proti rizikovému chování. Je tedy závazný pro všechny pracovníky školy i žáky.

2. Vymezení základních pojmů

a / Šikanování – jakékoliv chování, které má hlavní záměr – ublížení, ohrožení nebo zastrášení žáka, či skupinu žáků. Je to cílené a opakované fyzické nebo psychické útočení jedincem nebo skupinou žáků na toho / ty/, kteří se z různých důvodů nemohou bránit.

Podoby šikanování: **Přímá podoba šikany:**

- fyzické útoky v podobě bití
- vydírání
- loupež
- poškozování věci
- slovní útoky v podobě nadávání
- pomluvy
- vyhrožování
- ponižování
- sexuální obtěžování
- zneužívání
- kyberšikana prostřednictvím elektronické komunikace – útoky pomocí emailů, sms, vyvěšování ponižujících nebo urážlivých materiálů na internetové stránky prostřednictvím sociálních sítí

Nepřímá podoba šikany:

- demonstrativní přehlížení
- ignorování žáka nebo žáků

b/ Verbální šikana – přímá a nepřímá

psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICTtechnologií).

c/ Fyzická šikana - přímá a nepřímá (zahrnujeme tu i krádeže a ničení majetku oběti)

d/ Smíšená šikana - kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní jednání, příkazy, zákazy)

Stadia šikany :

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

3. Odpovědnost školy a pedagogických pracovníků:

a/ Škola je odpovědná souladu s ustanovení § 29 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon. Je povinná zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

„1) Školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.

(2) Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Ministerstvo stanoví vyhláškou opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání ve školách a školských zařízeních a při činnostech s ním souvisejících.“

§ 29 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon

b/ Pedagogický pracovník je odpovědný podle zákona dbát bezpečnosti žáků. Bude-li znám případ šikanování a pedagogický pracovník nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, vystavuje se riziku trestního postihu proti §365, §366, § 367, §368 zákona 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Odpovědnost jednotlivých pracovníků za plnění programu:

- na tvorbě i realizaci programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci
- koordinace programu je v kompetenci školního metodika prevence
- za realizaci a hodnocení je odpovědný ředitel školy

1. Výchovný poradce

Výchovný poradce úzce spolupracuje s metodikem prevence, v případě odhalení šikanování navrhuje opatření, svolání výchovné komise, vede individuální konzultace s dětmi, s rodiči, informuje o možnostech odborné péče a další pomoci (adresář sociálních služeb, linku bezpečí, apod.). Jedná se sociálním odborem. Konzultuje problémy s odbornými pracovišti – SPC, PPP.

2. Metodik prevence

Metodik prevence spoluvytváří školní program proti šikanování, podílí se na jeho realizaci. Komunikuje s učiteli v oblasti primární prevence, v případě vzniklého problému dává podněty k možné nápravě. Spolupracuje se specializovanými institucemi a organizacemi, zejména s metodikem prevence v PPP. Předává informace týkající se diagnostiky a řešení šikany. Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

3. Pedagogové

Věnují se v rámci výuky rozvoji kompetencí žáků v oblasti sociálních dovedností, učí podle principů a metod v rámci koncepce školy. Třídní učitelé se podílí se na odhalování šikany a vyšetřování počáteční šikany. Třídní učitel je v kontaktu s rodiči žáků své třídy prostřednictvím třídních schůzek, osobních setkání a dalších možností komunikace. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů. Pomáhají rozvíjet pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka. Všichni pedagogičtí pracovníci by měli vnímat vztahy mezi žáky a atmosféru v třídních kolektivech, kde působí, jako nedílnou a velmi důležitou součást své práce. **Důležité aktivity školy nelze spojovat jen s určitým vyučovacím předmětem nebo skupinou předmětů. Vztahy a chování pedagogických i nepedagogických pracovníků vůči sobě a vůči žákům ovlivňují chování žáků.**

4. Ředitel školy

Sleduje problémy v kontextu celé školy a dělá personální a organizační opatření ke zlepšení vzájemného soužití ve škole. Svolává v případě potřeby výchovnou komisi za účasti rodičů, pedagogů, pracovníků orgánů sociální péče o dítě, psychologů apod. Je odpovědný za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Vychází přitom z metodických doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních.

Zajistí vzdělávání pracovníků (pedagogických i nepedagogických) v akreditovaných kurzech k problematice šikanování. Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky zejména ve škole před vyučováním, o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, mezi dopoledním a odpoledním vyučováním, především pak v prostorách, kde k šikanování již došlo nebo kde by k němu mohlo docházet. Zajistí, aby žáci i pedagogičtí pracovníci byli seznámeni s negativními důsledky šikanování, a to jak pro jeho oběti a pachatele, tak i pro celý třídní (školní) kolektiv. Za zvláště nebezpečnou je třeba považovat tendenci podceňovat počáteční projevy šikanování.

4. Prevence proti šikanování

a/ Základem prevence šikanování a násilí ve škole vůbec je Školní vzdělávací program, který podporuje pozitivní vztahy mezi žáky, ale i žáky a učiteli a usiluje o vytváření bezpečného prostředí školy. Jednotlivé úkoly pro vyučovací předměty v oblasti prevence jsou stanoveny v Minimálním preventivním programu.

b/ Systém primární prevence rizikového chování je dán Preventivní strategií školy pro rok 2016-2019 a Minimálním preventivním programem.

c/ Systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

- Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti vytváření dobrých vztahů na škole, v podpoře a upevňování zdravých třídních norem jako prevenci proti nekvalitním vztahům
- Vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikany – psychologie, medicínské hledisko, etické normy
- Průběžné vzdělávání metodicky prevence

d/ Informování pedagogických pracovníků o problematice šikanování /**Sborovna školy – veškeré metodické materiály k obecnostem i konkrétnostem v oblasti rizikového chování, Minimální preventivní program školy/**

e /Zpracování uceleného systému úkolů pro pracovníky školy v oblasti prevence proti šikaně a jejich postupné zapracování do dokumentů školy (Roční plán práce, týdenní plán práce, pracovní náplně...)

f/ Zpracování prevence šikanování do školního řádu a důslednost při jeho dodržování

g/ Spolupráce se specializovanými institucemi při předcházení případům šikany

- Instituce v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, speciálně pedagogickými centry

- Pedagogicko-psychologická poradna, Ústí nad Orlicí, Královéhradecká 513
www.pppuo.cz

Telefon: 465 521 296

Mobil: 776 611 695

Moravská Třebová - Svitavská 11 elokované pracoviště

Psycholog: PhDr. Marcela Hrazdírová

Telefon: 775 575 483

E-mail: info-svitavy@pppuo.cz

- Středisko výchovné péče MIMOZA, Mírové náměstí 1388 562 01, ÚSTÍ nad ORLICÍ,
svp.usti@worldonline.cz, +420 465 526 969
<http://www.svp-mimoza.cz/>

- Šance pro rodinu

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – ŠANCE PRO RODINU
Svitavská 44
571 01 Moravská Třebová

- Středisko výchovné péče Svitavska ALFA

ulice Purkyňova 284/1 Svitavy

<http://www.svpsy.cz/o-nas/>

731 712 458

- Instituce v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie

Svitavy 568 02, Riegrova 2063 (u koupaliště)

Telefon: 461 532 486, 775 575 480, 775 575 481

Mail: info-svitavy@pppuo.cz

- Instituce v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a dítě, s oddělením OSPOD (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou)

h/ Krizová telefonní linka k šikaně:

Linka důvěry Ústí nad Orlicí 465 524 252 – 24 hodin denně

Linka bezpečí 116 111

5. Krizový plán a postupy řešení šikanování

Odhalení šikany bývá velmi obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

- A. Při vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou) bude škola postupovat takto:
- a) odhad závažnosti šikany
 - b) rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
 - c) nalezení vhodných svědků
 - d) individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)
 - e) zajištění ochrany oběti
 - f) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi
 - g) výchovná komise
 - h) rozhovor s rodiči oběti
 - i) práce s celou třídou

Odhad závažnosti šikany:

Prvotním úkolem je odhadnout v jakém stádiu šikana je. Zda se jedná o počáteční stádium nebo pokročilé (brutální skupinové násilí vůči oběti – vyžaduje jiný postup řešení šikany a její léčby). Pokročilá stadia by měli řešit a léčit pouze specialisté na problematiku školního násilí a šikanování ve spolupráci se školou.

Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi:

Na počátku je rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili (informátoři) a s oběťmi, nikoliv s podezřelými pachateli. Rozhovor povede učitel, na kterého se oběť obrátí a členové výchovné komise. S rodiči se domluvit na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte, ubezpečit je, že škola žákovi pomůže a naznačit příští kroky. Při rozhovoru s oběťmi je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci. Je třeba ochránit oběť před možnou pomstou agresorů.

Nalezení vhodných svědků:

Ve spolupráci s informátory a oběťmi vytipujeme vhodné svědky, kteří budou pravdivě vypovídat. Vybrat svědky, kteří s oběťmi sympatizují nebo ji alespoň neodmítají, žáky nezávislé

na agresorech, kteří nepřijímají normy šikanování. Vybírat slušné žáky, kteří se dobře učí, je zcela zavádějící.

Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky:

Většinou postačí, když mluvíme se žáky jednotlivě. Důležité je, abychom rozhovory zorganizovali tak, aby o nich druzí nevěděli. Můžeme s nimi mluvit např. po vyučování. Měli bychom se dovědět co, kdy, kde a jak se stalo. Máme-li málo informací, přistoupíme na konfrontaci dvou svědků. Vážnou chybou (vedoucí k ohrožení vyšetřování) je společné vyšetřování svědků a agresorů nebo obětí a agresorů.

Zajištění ochrany obětí:

Šikanovaného žáka je třeba chránit do doby, než se vše vyřeší -zajistit zvýšený dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody žáka ze školy. V závažném případě je třeba oběť ochránit před agresory i tím, že zůstane doma.

Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi:

Rozhovor s agresory je vždy až poslední krok ve vyšetřování. Dokud na něj nebudeme připraveni (nemáme shromážděné důkazy), agresor vše zapře, podezření vyvrátí nebo zpochybní. Hlavní význam rozhovoru spočívá v paralyzování jejich agrese vůči oběti, tzn. okamžitě zastavit agresora v šikaně a ochránit oběť, ale i je samé před následky jejich činů. Agresora upozorníme, že při jakémkoliv náznaku šikanování bude potrestán přísněji, případně ohlášeno na policii.

Výchovná komise:

Nejpřístupnějším způsobem zastavení šikany je tzv. metoda vnějšího nátlaku, výchovná komise. V rámci společného setkání pedagogů, žáka - agresora a jeho rodičů se rozhoduje o výchovných opatřeních. V praxi se osvědčila následující posloupnost vedení jednání:

1. seznámení rodičů s problémem
2. postupné vyjádření všech pedagogů
3. vyjádření žáka
4. vyjádření rodičů
5. rozhodování komise za zavřenými dveřmi
6. seznámení rodičů a žáka se závěrem komise

Rozhovor s rodiči oběti:

Důležité je setkání s rodiči oběti. U počáteční šikany, která se dá často vyšetřit během jednoho nebo dvou dnů, obvykle proběhne až po jejím vyšetření. Úkolem setkání je rodiče informovat o zjištěních a závěrech školy a opatřeních.

Práce s celou třídou:

Po vyšetření šikany a potrestání viníků je třeba pracovat s celou třídou. Nejlepší prevencí je budovat trvale a systematicky kamarádské a bezpečné vztahy v celé třídě.

B.

Při vyšetřování pokročilé šikany (s nestandardní formou) -výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. "třídní lynčování" bude škola postupovat takto:

- a/ překonání šoku pedagoga a bezprostřední záchrana oběti
- b) domluva pedagogů na spolupráci a postupu vyšetřování
- c) zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- d) pokračující pomoc a podpora oběti
- e) nahlášení policii (provede ředitelství školy)
- f) vlastní vyšetřování.

Účastní-li se šikanování většina problémové skupiny, nebo jsou-li normy agresorů skupinou akceptovány, je k řešení přizván, aby šetření vedl odborník - specialista na problematiku šikanování (z pedagogicko- psychologické poradny, krizového centra.) V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko – psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

Nejčastější chyby při řešení šikany:

1. Pedagog vyšetřuje šikanu přímo ve třídě.
2. Při vyšetřování učitel nebere zřetel na trauma, stud a mlčenlivost oběti.
3. Berou se vážně falešní svědkové, které ovlivnil agresor.
4. Bezprostřední konfrontace výpovědi oběti s výpověďmi agresora, taková konfrontace je velice nebezpečná.
5. Učitel si pozve při vyšetřování současně oběť, agresora, jejich rodiče.
6. Po vyšetření šikany se současně pozvou všichni rodiče agresorů. Rodiče se obvykle sjednotí proti „nespravedlivému načtení“ a s převahou útočí na pedagogy.
7. Nechá se odejít oběť ze školy, oběť se vystavuje dalšímu opětovnému znovu opakování šikany v nové škole. Šikanování se dále prohlubuje a zdokonaluje. Šikanu je třeba řešit, paralyzovat agresora, chránit oběť, systematicky budovat bezpečné vztahy ve třídě.

Kdy je třeba začít šikanu vyšetřovat? Jak postupovat? Postup na naší škole

- rodiče oznámí podezření na šikanování nebo žádají o vyšetření týrání jejich dítěte
- dojde k „provalení“ šikanování (učitel je svědkem fyzického útoku, oběť má viditelná zranění)
- oběť nebo její kamarád případ nahlásí učiteli
- šikana vyjde najevo při vyhodnocení dotazníků
- po nepřímých varujících signálech, kdy žák vysílá skryté signály o pomoc (žák vchází do třídy učiteli, postává osamocně, nemá kamaráda, je smutný, ustrašený, má nadměrnou absenci, náhle se mu zhorší prospěch,...) nebo při známkách subtilního násilí a manipulace (žák je přehlížen, odmítán, dostává příkazy a snaží se jim vyhovět,

ostatní mu ničí věci a je terčem různých žertíků, třída se mu směje, nadává mu, ostatní do něj strkají, „dobrovolně“ jim dává svačinu).

Při hodnocení projevů vždy posuzujeme, zda jsou přítomny znaky šikanování: **samoučelnost agrese a nepoměr sil.**

Kdo řeší šikanu a s kým spolupracuje?

Školní metodik prevence s výchovným poradcem, popř. speciálním pedagogem, třídním učitelem, se školským **poradenským** zařízením, případně pediatrem.

Postup pedagoga:

- pokud je pedagog informován o šikaně nebo pojme podezření na šikanování, **zahájí okamžitě vyšetřování ve spolupráci se školním metodikem prevence a výchovným poradcem, informuje ředitele**

Postup ředitele školy:

- Přijme informaci o šikanování (od pedagoga, rodiče, žáka).
- Rozhodne se, zda škola zvládne řešení šikany vlastními silami nebo zda potřebuje pomoc zvenčí (PPP, SVP, Policie ČR).
- V případě prokazatelných jevů šikany jmenuje pracovníky, kteří se budou podílet na jejím vyšetřování dle jeho pokynů.
- Zajistí informování rodičů o vyšetřování šikany, které řídí.
- V případě potřeby je nutné zajistit zprostředkování odborné péče.
- V případě nutnosti doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
- V mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.
- Při podezření, že šikanování naplnilo podstatu trestného činu (provinění), oznámí tuto skutečnost Policii ČR.
- Projedná v pedagogické radě potrestání agresorů.

Postup ŠMP a VP:

Odhalení šikany bývá obtížné. Významnou roli při jejím zjišťování hraje strach, a to nejen strach obětí, ale i pachatelů a dalších účastníků. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených.

Vyšetřování počáteční šikany (se standardní formou)

- Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
- Nalezení vhodných svědků
- Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)
- Zajištění ochrany obětem

- Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi
- Realizace metody usmíření nebo metody vnějšího nátlaku (výchovní pohovor, výchovná komise s agresorem a jeho rodiči)
- Třídnická hodina (vyhlášení a zdůvodnění závěrů šetření – metoda usmíření nebo oznámení potrestání agresorů)
- Rozhovor s rodiči
- V případě nutnosti – třídní schůzka.
- Práce s celou třídou.

Na co se zaměřit?

Je nutno zdokumentovat odpovědi na následující otázky:

- Kdo je obětí, popřípadě kolik je obětí?
- Kdo je agresor, popřípadě kolik je agresorů, kdo z nich je iniciátor, kdo aktivní účastník a kdo je obětí i agresorem?
- Co, kdy, kde a jak dělali agresori konkrétním obětím?
- K jak závažným agresivním a manipulativním projevům došlo?
- Jak dlouho šikanování trvá?
- V případě, že je informátorem rodič, nesmíme jeho výpověď zpochybňovat, ale věc neodkladně řešit. Domluvit se s rodiči na spolupráci, na způsobu ochrany dítěte a naznačit příští kroky.
- V případě, že je informátorem sama oběť, je důležité, aby o tom nevěděli ostatní žáci a abychom ji ochránili před agresory.

Nalezení vhodných svědků

- Vybereme žáky, kteří s obětí kamarádí nebo ji alespoň neodmítají, žáky, kteří jsou nezávislí na agresorech.

Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky

- Důležité je, abychom rozhovory organizovali tak, aby o nich druzí nevěděli.
- Nikdy nekonfrontujeme oběť s agresorem.

Ochrana oběti

- Po celou dobu vyšetřování je nutné ochránit oběť. Zvýšit dozor, zorganizovat bezpečné příchody a odchody dítěte, v nutném případě nechat dítě doma.

Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

- Následuje až po shromáždění důkazů! Slouží k zastavení agrese.
- Upozorníme je, že při jakémkoli náznaku šikanování bude jejich potrestání přísnější, případně bude nahlášeno policii. Naopak, pokud budou mít snahu napravit situaci, může to zmírnit kázeňská opatření.

Výchovná komise

Posloupnost vedení jednání:

- seznámení rodičů s problémem
- postupné vyjádření pedagogů

- vyjádření žáka
- vyjádření rodičů
- **rozhovor komise za zavřenými dveřmi**
- seznámení rodičů a žáka se závěry jednání

Rozhovor s rodiči oběti

- Úkolem je informovat rodiče o zjištěních a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních

Práce s celou třídou

- O způsobu potrestání agresorů informujeme celou třídu. Je třeba s touto třídou nadále pracovat, rozvíjet kamarádské a bezpečné vztahy. Můžeme se také obrátit na odborníky – Středisko výchovné péče, PPP...

Vyšetřování pokročilé šikany s neobvyklou formou – výbuch skupinového násilí vůči oběti

- Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.
- Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
- Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi.
- Pokračující pomoc a podpora oběti.
- Nahlášení policii.
- Vlastní vyšetřování – rozhovor s obětí a informátory, nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků, individuální nebo konfrontační rozhovory se svědky, rozhovory s agresory, případně jejich konfrontace.
- Léčba – metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a orgány, a to zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR.

V případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat jí péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogického centra nebo dalších odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Nápravná opatření

Výchovná opatření

- Napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele.
- Snížení známky z chování.
- Převedení do jiné třídy.

V mimořádných případech se užijí další opatření:

- Ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu.
- Ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu.

Kyberšikana

Pojem kyberšikana (někdy se používají i cizí výrazy kyber-mobbing, e-mobbing apod.) představuje úmyslné urážky, vyhrožování, zesměšňování nebo obtěžování druhých prostřednictvím moderních komunikačních prostředků většinou v delším časovém období. Kyberšikana se odehrává na Internetu (např. prostřednictvím e-mailů, chatovacích aplikací jako je ICQ, v sociálních sítích, na videích umístěných na internetových portálech) nebo prostřednictvím mobilního telefonu (např. SMS zprávami nebo nepříjemnými telefonáty). **Pachatel často jedná anonymně**, takže oběť netuší, od koho útoky pochází.

Typické rysy

- Je časově neomezená – útočník může oběť obtěžovat 24 hodin denně
- Publikum široké - kdokoliv
- Obsah se šíří velmi rychle – prostřednictvím informačních technologií
- Anonymita pachatelů – je zpravidla obtížné, pokud je pachatel zdatný v práci s PC, mobilem apod., vypátrat jeho identitu
- Změna pojetí osobnosti agresora x oběti – anonymita informačních technologií umožňuje útočit i zjevně fyzicky slabším jedincům na zdatné oběti
- Možná neúmyslnost – zveřejnění fotografií nemusí být vždy míněno jako útok na kohokoliv, nicméně může ve výsledku způsobit nepříjemnosti oběti

Učitelé, pedagogičtí pracovníci, vychovatelé, atd. by měli vědět, že v současné době žádné prostředí, kde se zdržuje více dětí delší dobu pohromadě, není vůči šikaně imunní. V těchto kolektivech je třeba zvýšeně věnovat pozornost různým příznakům skrytého násilí, jak fyzického tak psychického, které by šikanu mohly signalizovat, důsledně se věnovat prevenci, vytvořit kolektiv se zásadou, že silný chrání slabšího, kolektiv, kde vládne duch práva a spravedlnosti, důvěra k autoritě a vzájemná solidarita.

Principy (proč to pachatelé dělají):

1. Uvolnění
2. Uznání
3. Posílení pocitu sounáležitosti
4. Demonstrace síly
5. Strach

Příčiny a spouštěče:

Je to „normální“

1. Nuda
2. Kulturní konflikty
3. Spory ve třídě
4. Rozpad přátelství
5. Proměna třídního kolektivu
6. Zveřejnění osobních informací

Jak na ni – co nepodcenit

1. Žáci často netuší, čeho se dopouštějí
2. Důležité včas vysvětlit důsledky jednání
3. Učitelé musejí respektovat a akceptovat fakt, že počítače k dnešní době patří (stejně jako mobily)

Indikátory šikany

1. Schránky důvěry
2. Zhoršení atmosféry ve třídě / škole
3. Rozpady přátelství
4. Chování během školních akcí

Zdravotní potíže, změny chování, ztrácení osobních věcí, zlehčování situace

Co může dělat škola?

Pracovat na povědomí

Školní řád musí respektovat i tento fenomén

- Definovat kompetence v rámci školy
- Definovat kompetence mimo školu
- Začlenění tématu do výuky
- Vzdělávání pedagogů
- Podpora pozitivního využívání technologií

Co může dělat pedagog?

- Posílit empatii mezi žáky
- Pracovat na klimatu
- vést k úctě k druhým
- Dávat pozitivní zpětnou vazbu
- Vytvářet dobré vztahy

Co dělat?

1. Rozhovor s účastníky
2. Zapojení rodičů
3. Diskuze ve škole
4. Zapojení učitelů
5. V případě podezření vyrozumět orgány činné v TŘ

Oběti je třeba doporučit, aby:

- Neodpovídala
- Ukládala důkazy (screenshoty)
- Mluvila o tom, co se jí děje

Spolupráce školy se specializovanými institucemi

Při předcházení případům šikany a při jejich řešení je důležitá spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce nebo zástupce školy s dalšími institucemi a orgány. Zejména:

- v resortu školství – s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky

- výchovné péče, speciálně pedagogickými centry,
- v resortu zdravotnictví – s pediatri a odbornými lékaři, dětskými psychology, psychiatry a zařízeními, která poskytují odbornou poradenskou a terapeutickou péči, včetně individuální a rodinné terapie,
 - v resortu sociální péče – s oddělením péče o rodinu a děti, s oddělením sociální prevence (možnost vstupovat do každého šetření, jednat s dalšími zainteresovanými stranami, s rodinou),
 - případně s NNO specializujícími se na prevenci a řešení šikany.

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost obecnímu úřadu, tedy sociálnímu pracovníkovi z orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). V případě, že rodiče odmítají spolupracovat se školou a odmítají se zúčastňovat výchovných komisí, je škola opět oprávněna vyrozumět OSPOD.

Použitá literatura a dokumenty:

Kolář Michal, Bolest šikanování, Portál, Praha 2001

Kolář Michal, Nová cesta k léčbě šikany, Portál, Praha 2011

Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č. j. 21291 2010 - 28

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)